

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Martina Matuško

RODITELJSKI STILOVI I ODGOJ DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI

ZAVRŠNI RAD

Slavonski Brod, 2017.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Preddiplomski sveučilišni studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

RODITELJSKI STILOVI I ODGOJ DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Roditeljstvo

Mentor: dr.sc. Vesnica Mlinarević, izv.prof.

Student: Martina Matuško

Matični broj: 368

Slavonski Brod, srpanj 2017.

Sažetak

Roditeljstvo je niz kompleksnih procesa i zadaća u kojima je cilj odgojiti dijete u uspješnu, sretnu, samopouzdanu i zadovoljnu osobu koja će postati član društvene zajednice. Obzirom na dimenzije roditeljske topline i nadzora, razlikujemo četiri roditeljska odgojna stila: autoritativni, autoritarni, permisivni i zanemarujući. Novija literatura navodi helikoptersko roditeljstvo i povezujuće roditeljstvo, stil u kojem se teži uspostaviti kvalitetan odnos sa djetetom u kojem nema pobjednika ni gubitnika. Potrebno je balansirati između odgojnih stilova ovisno o dječjem karakteru, karakteru roditelja, okolini i prilikama. Svako dijete je različito pa trebamo individualno pristupiti svakom djetetu. Dijete će pri odrastanju imitirati, modelirati roditelja. Za djetetov kvalitetan razvoj bitna je igra u kojoj uživa, stvara prijateljstva, jača empatiju, izražava emocije, usavršava interakciju, razvija maštu, vježba govor i uči poštovati pravila.

Summary

Parenting styles and a preschool-aged child's upbringing

Parenting is a set of complex processes and tasks in which the goal is to educate a child in to a successful, happy, self-confident and a happy person who will become a member of the community. There are two dimensions of parent behavior: parental acceptance, warmth or support and parental control. We can identify four parental educational styles: authoritative, authoritarian, permissive and neglected. We can identify helicopter parenting and attachment parenting, a style where parents establish a quality relationship with a child without any winners or losers. Balancing between parenting styles depends on the child's character, the character of the parent and the environment. Each child is different so we have to approach each child individually. A child will imitate their parents while growing up. Playing is important for child because playing makes him happy, child create friendships, strengthens empathy, expresses emotions, improves interaction, develops imagination, practices speech and learns to respect the rules.

Ključne riječi:

Roditeljski stilovi, odgoj djeteta, dijete predškolske dobi, roditeljstvo

Key words:

Parenting styles, upbringing child, preschool aged child, parenting

Sadržaj

Sažetak	IV
Summary	IV
Ključne riječi:	IV
Key words:	IV
1. UVOD	1
2. OBITELJ, ZAJEDNICA I RODITELJSTVO	2
3. OBITELJSKI ODGOJ NEKADA I DANAS	4
4. RODITELJSKI STILOVI	7
4.1. Autoritarni roditeljski odgojni stil	8
4.2. Permisivni roditeljski odgojni stil.....	9
4.3. Autoritativni roditeljski odgojni stil	9
4.4. Indiferentni ili zanemarujući roditeljski odgojni stil	10
5. HELIKOPTERSKO RODITELJSTVO	11
6. POVEZUJUĆE RODITELJSTVO	13
6.1. Alati povezujućeg roditeljstva	14
7. ODGOJ DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI	15
7.1. Socijalizacija i socijalna inteligencija	16
7.2. Utjecaj medija na odgoj djece predškolske dobi.....	20
8. ZAKLJUČAK	22
9. LITERATURA	23

1. UVOD

Roditeljstvo je niz kompleksnih procesa i zadaća u kojima je cilj odgojiti dijete u uspješnu, sretnu, samopouzdanu i zadovoljnu osobu koja će postati član društvene zajednice u kojoj se trebaju poštovati određena pravila i norme ponašanja. Dijete se treba uklopiti u sredinu u kojoj živi. Odgoj je proces izgrađivanja i oblikovanja ljudskog bića sa svim njegovim tjelesnim, intelektualnim, moralnim, estetskim i radnim osobinama. „Odgoj je čvrsto povezan s razvitkom i usavršavanjem ljudske zajednice. Ugrađen je u temelje društvenog napretka.“ (Vukasović, 2010: 1) Roditelji su primarni odgojitelji i vodiči djeteta, prvi modeli imitacije, prvi uzori i prvi učitelji. Od djetetova rođenja oni ga privikavaju na okolinu, privrženošću razvijaju emocionalnu vezu, osjećaj povjerenja, sigurnost te ga privikavaju na socijalne odnose. Roditelji su zaslužni za izgrađivanje djetetova karaktera, odgoja, cjelovitog djetetova razvoja i socijalizaciju ili privikavanje na sredinu u kojoj žive. Kako odgojiti dijete i koji je pravi ili najbolji način odgoja? Roditeljstvo je složena zadaća u kojoj nema potpuno ispravnog ili potpuno neispravnog vođenja. Pri odgoju djece treba uzeti u obzir djetetove individualne sposobnosti i razlike. Svaki roditelj je individua, poput djeteta, i svaki roditelj ima svoju viziju i stil odgoja. To znači da djetetu treba pristupati individualno, poznavajući i poštujući njegove potrebe.

Za uspješan odgoj bitni su odnosi između bračnih partnera i odnosi između roditelja i djece. Roditelji bi se pri odgoju trebali sporazumjeti o glavnim ciljevima i načelima odgoja a pri tome biti dosljedni i jasni. Struktura obitelji i sam odgoj se kroz godine mijenjao. Je li odgoj napredovao ili nazadovao, koriste li se danas drugačije metode i kakvi su to oblici i savjeti u odgoju - možemo pročitati u narednim poglavljima rada. U radu teorijski su obrađeni roditeljski stilovi odgoja i važnost socioemocionalnog razvoja.

2. OBITELJ, ZAJEDNICA I RODITELJSTVO

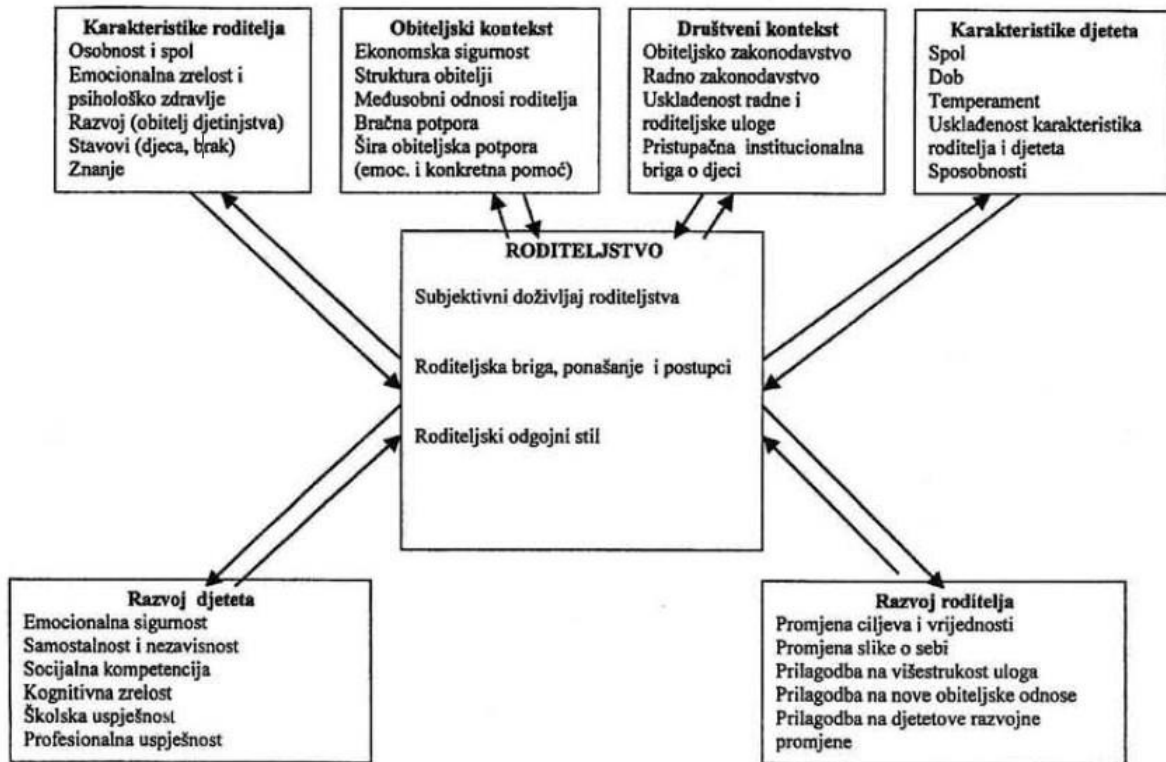
„Osnovnu bio-socijalnu zajednicu čine obitelj, odnosno porodica. Obitelj je univerzalna pojava, nalazimo je u različitim oblicima u svim društvima svijeta, od primitivnih do visoko civiliziranih.“ (Jakšić, Kovačić i sur., 2000: 93) Obitelj je društvena skupina koja je obilježena zajedničkim prebivanjem, ekonomskom suradnjom i reprodukcijom. Uključuje odrasle osobe oba spola koji održavaju društveno odobrenu spolnu vezu. (Haralambos, 1989)

Porodica uključuje krvno srodstvo, uže ili šire obitelji. Sličan pojam koji se koristi je familija (engl. Family). Obitelj naglašava zajedničko obitavanje te u zdravstvenom smislu, krvni srodnici koji žive zajedno. Domaćinstvo se upotrebljava u demografskoj statistici i naglašava socio-ekonomsku stranu. Brak se koristi za pravne i društvene norme kojima se reguliraju odnosi u zajednici. (Jakšić, Kovačić i sur., 2000) „Od patrijarhalnih višegeneracijskih obitelji danas nastaju nuklearne obitelji. Nuklearnu obitelj čine samo roditelji i djeca.“ (Jakšić, Kovačić i sur., 2000: 95)

„Obitelj je stoljećima postojala kao struktura moći u kojoj muškarac ima apsolutnu moć nad ženom a odrasli nad djecom i to u pogledu svih društvenih, političkih i psiholoških aspekata života. Hijerarhija se nije dovodila u pitanje: na vrhu je bio muškarac, žena ispod njega – ukoliko nije bilo sinova adolescenata – za njom sinovi i na kraju kćeri.“ (Juul, 2011: 21)

Uz termine obitelji i zajednice možemo uključiti i termin roditeljstva. „Termin roditeljstvo pojavio se u trenutku kada se razvila ideja o tome da su i majka i otac jednako važni za razvoj i odgoj djeteta, bez obzira na to što su njihove uloge temeljene na dvije gotovo potpuno različite spolno determinirane uloge.“ (Pernar, 2010: 256) Roditeljstvo čine „(...) odlučivanje na djecu, preuzimanje i prihvaćanje roditeljske uloge, svjesno ili intuitivno postavljanje odgojnih ciljeva te doživljaj vlastite vrijednosti zbog ulaganja napora, zbog emocionalne povezanosti i djetetova uspjeha. Zatim, to je roditeljska briga, a to je rađanje djece i briga za njihovo održanje, život i razvoj. Zatim, to su roditeljski postupci i aktivnosti koje roditelj poduzima kako bi ostvario roditeljske ciljeve i ispunio svoju ulogu.“ (Čudina-Obradović, 2003: 46) Roditeljstvo nije urođeno već se stječe, oblikuje, unapređuje i provodi u praksi. „Roditeljski odgojni stil uokviruje emocionalno ozračje unutar kojeg se odvijaju sva međudjelovanja roditelja i djeteta i važan je moderator svih odgojnih utjecaja.“ (Sunko, 2008: 384-385) U posljednjim desetljećima dogodile su se promjene (prezaposlenost roditelja, socijalni i ekonomski uvjeti, nedostatak slobodnog vremena) koje su utjecale na strukturu obitelji. Potenciraju se radionice za roditelje, seminari i predavanja u svrhu educiranja

roditelja o odgoju djece. „Ulaganje u roditeljstvo čini višestruku dobit: bolje djelovanje roditelja, bolje djelovanje obitelji kao cjeline i stabilniji odnos djece.“ (Sunko, 2008: 399) Na slici 1. možemo vidjeti model roditeljstva, njegovih odrednica i posljedica.

Slika 1. Model roditeljstva, njegovih odrednica i posljedica (Čudina-Obradović, 2003: 46)

Iz navedenog prikaza možemo zaključiti da na roditeljstvo utječe cijeli niz dvosmjernih utjecaja. Karakteristike roditelja utječu na roditeljstvo koje utječe na karakteristike djeteta, cijelu obitelj, razvoj djeteta i roditelja. Isto tako karakteristike djeteta mogu utjecati na sve ostale čimbenike. Prema tome, važno je raditi na kvalitetnom odnosu, punom uvažavanja i razumijevanja, iskrenosti, empatije i otvorenosti.

3. OBITELJSKI ODGOJ NEKADA I DANAS

Društvo je izloženo stalnim promjenama koje su snažno utjecale na promjene strukture obitelji i svojih uloga. „Burna društvena događanja u razdoblju između 1930.-ih i 1950.-ih godina (vrijeme velike ekonomske krize i drugi svjetski rat) novi su udar na obiteljsku zajednicu, jer mnogi muškarci gube zaposlenje, te time i svoju ulogu hranitelja obitelji, ili pak odlaze na ratište te žene nužno preuzimaju nove uloge u obitelji.“ (Ljubetić, 2006: 3) Prema (Haralambos i Holborn) dogodile su se četiri glavne transformacije koje su utjecale na tadašnje obitelji a to su: industrijalizam, kapitalizam, urbanizacija i liberalna demokracija. (Ljubetić, 2006)

Do 19. stoljeća obitelj je činila zajednicu roditelja, djece, djedova i baka, braće i unučadi. Takva obitelj je tvorila jedinstvenu sociološku i ekološku cjelinu autoritativnog patrijarhalnog tipa. Obitelj se međusobno podupire, razvija i uklapa u poredak i radni sastav. (Benveniste, 1972) Dužnosti koje su se nekoć odvijale u takvim zajednicama i na selu, danas je preuzeo grad što je dovelo do urbanizacije. Nove okolnosti su promijenile strukturu zajednice pa je danas obitelj partnerski oblik života. „Sve više odraslih živi u tzv. neobiteljskom sektoru, u brak stupaju kasnije, a žene rađaju u višoj dobi. Događa se pluralizacija obiteljskih oblika (jednoroditeljske obitelji, konsenzualne zajednice, rekonponirane obitelji, samačka kućanstva i dr.), što izravno utječe na obiteljski kontekst razvoja i odgoja djece.“ (Nenadić-Bilan, 2014: 107-108)

Obiteljski život više nije strogo tipiziran nego je uglavnom dogovor dvoje slobodnih i odgovornih ljudi koji imaju određene ciljeve u budućnosti. Žene su u prošlosti imale manje privilegije i manje prava od muškaraca te se njihova uloga sastojala od uloge žene, majke i domaćice. „Industrijsko doba, međutim, donosi sa sobom velike ekonomske i političke promjene koje unose kaos u tradicionalne živote i uloge žena, zahtijevajući rješavanje njihova statusa.“ (Ljubetić, 2006: 4) Na promjene u obitelji utjecala su dva čovjekova pomaka – sposobnost razvijanja vlastitog okoliša i ovladavanje sredstvima proizvodnje. (Benveniste, 1972) Industrijalizacija predstavlja razvitak tehnologije i automatizacije procesa u proizvodnji što čini industrijsku revoluciju. Promjene koje su se u posljednjim desetljećima dogodile omogućile su ženama da uspješno grade poslovne karijere.

„U posljednjim desetljećima značajno je porasla zaposlenost žena u Europi, zbog čega mnoge zaposlene majke teško mire svoju radnu, supružničku i roditeljsku ulogu.“ (Nenadić-

Bilan, 2014: 108) „S privredne strane, za dijete se može reći da je u suvremenoj obitelji ponajprije potrošač i *teret*, ali, gledano ljudski, dijete je, kao nekad i svagda, neprocjenjivo blago, obogaćenje i počašćenje roditelja.“ (Benvin, 1972: 49) „U postmodernoj obitelji, za razliku od tradicionalne nuklearne obitelji, uočljiva je tendencija prema dominaciji osobnih interesa, dok je opće dobro u drugom planu. I muškarci i žene teže profesionalnom napredovanju i materijalnom blagostanju, dok se tradicionalne obiteljske vrijednosti zanemaruju.“ (Maleš, 2012: 13) „Bez obzira na te pozitivne i negativne promjene, čini se ipak da one nisu ugrozile temeljne obiteljske vrijednosti. Pripadnici novih naraštaja su promijenili percepciju i očekivanja od obitelji, ali nisu doveli u pitanje njezinu neospornu važnost za društvo i pojedinca. Smanjenje broja članova i promjena oblika obitelji ne znači nužno njezin raspad kao vrijednosne stanice društva.“ (Nimac, 2010: 33)

Želja za potomstvom prisutna je u svim plemenima i narodima. Dijete uvijek predstavlja veliku vrijednost u obitelji. Za uspijevanje i razvitak obitelji važno je i mjesto stanovanja. (Benvin, 1972)

U odnosu na shvaćanje obitelji nekada i danas možemo primijetiti velike razlike. U prošlosti je žena bila zadužena za odgoj djece i imala je ulogu domaćice dok je otac imao ulogu hranitelja. Danas je sve više žena zaposleno no, i dalje su i majke i domaćice. Imaju manje vremena, a istraživanja pokazuju da roditelji dobro organiziraju slobodno vrijeme i vrijeme za obitelj. Poticanje ravnopravnosti dovelo je do činjenice da oba roditelja dijele kućanske poslove, brigu o djeci i njihovom odgoju. U suvremenim obiteljima veća je važnost u kvaliteti odluke nego u samom procesu odlučivanja što je bilo tipično u prošlosti. Industrijalizacija i urbanizacija utjecale su na ubrzani stil života u kojemu se cijeni efektivnost na poslu a ne tolerira izostanak sa radnog mjesta zbog bolesti djeteta ili porodiljni dopust. Obitelj u prošlosti sastojala se od šire obitelji i zajednice (sela) dok se danas obitelj reducirala na užu obitelj uz, eventualno, bake i djedove. Obitelj više nije striktno definirana zajednica dvoje ljudi. „Kultura individualizma u suprotnosti je s vrijednostima i zahtjevima koje traži život u zajednici pa je čestim uzrokom sukoba među partnerima i raspada obitelji.“ (Maleš, 2012: 13) Samohrane odnosno jednoroditeljske obitelji, razvodi, zaposlenost majki ili očeva, zamijenjene uloge majke i oca znakovi su da su se promijenila dotadašnja uvjerenja. Među mladima danas jača trend odgađanja braka kako bi se posvetili obrazovanju, karijeri i usavršavanju. Možemo primijetiti porast jednoroditeljskih obitelji sa stavovima „želim dijete ali ne i partnera“.

Iako možemo vidjeti brojne promjene, jedno je još uvijek ostalo isto. Dijete predstavlja veliku vrijednost svakoj obitelji. Ne znamo dovoljno o odgoju u prošlosti ali možemo zaključiti da postoje razlike s obzirom na kulturu, okružje i vrijeme u kojemu su djeca rođena. U novije vrijeme provodi se veliki broj istraživanja i ispitivanja o kvalitetnom i uspješnom obiteljskom odgoju te se provodi veliki broj predavanja, projekata, edukacija i škola za roditelje te su stručni suradnici uključeni u rad vrtića i škola koji su uvijek spremni pomoći obiteljima. „Od kompetentnih se roditelja očekuje stalna spremnost za izazove roditeljstva i otvorenost za učenje. Moguće je očekivati kako će u vitalnim obiteljima kompetentni roditelji poučavati svoju djecu učeći od njih samih.“ (Ljubetić, 2006: 8) Važno je stvarati pozitivno i bogato okružje u obitelji te organizirati slobodno vrijeme za svakodnevne aktivnosti u koje su uključeni svi članovi obitelji. Zajednička večera može biti kvalitetno iskorištena. Poticajno obiteljsko okruženje može utjecati na poboljšanje odnosa između članova – članovi obitelji su zadovoljni, sretni, pozitivni, topli, osjećaju pripadnost zajednici. „Obiteljske tradicije, iako mijenjaju način vlastitog manifestiranja, odražavaju i trebaju potpomagati održavanju i stvaranju univerzalnih obiteljskih vrijednosti (zajedništvo, solidarnost, podrška, poštivanje, darivanje) koje se potom prenose na čitavo društvo. (Nimac, 2010) „Pozitivno emocionalno ozračje, prihvaćanje i potpora predstavljaju bitne čimbenike za održavanje obiteljske povezanosti.“ (Nenadić-Bilan, 2014: 111)

4. RODITELJSKI STILOVI

Obitelj trebaju karakterizirati razumijevanje i tolerancija te odnos roditelja i djece treba biti demokratski što je u potpunosti suprotno od odgoja obilježenog moraliziranjem, netolerantnošću i kontrolom koji djeluje destruktivno na samosvijest i vitalnost djece. (Juul, 2011) Roditeljstvo nikad nije jednostavno. Jedno je sigurno: nema recepta za roditeljstvo koje će osigurati *laku noć* ili savršenu djecu. (Hotelling, 2004) „Odgoj nije ni svemoćan ni nemoćan, ima svoje granice i mogućnosti. Ovisan je o prirodnim dispozicijama, društvenim uvjetima i o odnosu odgojenika prema obrazovnim dobrima, odgojnim vrjednotama i odgojiteljima.“ (Vukasović, 2010: 1) Svaki roditelj želi odgojiti dijete da bude uspješno, poslušno i pristojno. Svako dijete karakterno je drugačije te mu se treba pristupati individualno. Kod nekog djeteta će određena vještina pomoći dok će kod drugog djeteta biti potpuno beskorisna. „Odgoj jest proces koji se ponajprije odvija u obitelji, a nositelji tog procesa su roditelji čija je namjera odgojiti dijete kako bi ono prihvatilo i usvojilo određena pravila prihvatljiva za društvo te se tako u njega uklopilo.“ (Ljubetić, 2007: 27) „Obično se objašnjava kao svjesno i namjerno, planski i sustavno organizirano djelovanje na svekoliki razvitak, izgrađivanje i oblikovanje čovjeka u suglasju s određenom svrhom.“ (Vukasović, 2010: 1)

Roditeljski stil podrazumijeva načine i vještine kojima se služe roditelji kako bi odgojili dijete. Roditeljski odgojni stil je „(...) emocionalno ozračje unutar kojeg se odvijaju sva međudjelovanja roditelja i djeteta.“ (Čudina-Obradović, 2003: 46)

„Temeljne vrijednosti koje su osiguravale osnove obiteljskog života prolaze kroz razdoblje dezintegracije i preobrazbe i to u mnogim različitim društvima traje već više od dva stoljeća.“ (Juul, 2011: 17) „Svi roditelji žele da njihova djeca izrastu u drage, srdačne, suosjećajne, disciplinirane i, naravno, pametne i uspješne ljude.“ (Sears, 2008: 9) „U odgoju djece dobro je da roditelji uzimaju u obzir djetetovu razvojnu spremnost, da su nagrade puno efikasnije od kazne, da se u razgovoru nikoga ne etiketira ružnim riječima, a pogotovo ne djecu jer je to vrlo destruktivno za njihovu sliku o sebi, da obiteljska pravila budu jasna i konstantna, da komunikacija bude otvorena i da se djeci dopušta da sami biraju sve do razine kada bi ih vlastiti izbor mogao fizički ili psihički ugroziti.“ (Pernar, 2010: 255) Temeljna obilježja odgoja su briga, svijest o potrebi i namjera odgajanja, svjesna i planski organizirana djelatnost, svrhovitost, namjerna ili intencijska djelatnost, svjesnost cilja, pedagoški osmišljena i funkcionalna djelatnost, ljudski angažirana i osmišljena djelatnost. (Vukasović, 2010)

Kako bismo razumjeli razlike između roditeljskih odgojnih ciljeva, trebali bismo razumjeti dvije ključne dimenzije roditeljstva. „Prva je emocionalna toplina i roditeljsko razumijevanje, tj. količina podrške, ljubavi i ohrabrivanja koju roditelji pružaju djetetu, nasuprot neprijateljstvu, prosuđivanju i odbacivanju. Druga se dimenzija odnosi na roditeljski nadzor i roditeljske zahtjeve, tj. na to u kolikoj mjeri roditelji očekuju zrelo, odgovorno ponašanje djece i u kolikoj mjeri nadziru dijete i imaju uvida u to što se događa u njegovu životu.“ (Raboteg-Šarić i sur., 2002: 239) „(...) u Europi tradicionalno postoje četiri glavna tipa obitelji, koja su imale odlučujući utjecaj za razvitak kulture, religiju, pa i tip društvenog uređenja. Četiri tipa se mogu odrediti na temelju dvaju kriterija: odnos između roditelja i djece je demokratski ili autoritativan, odnos između braće je jednakopravan ili ne.“ (Jakšić, Kovačić i sur., 2000: 94)

Iz ove dvije dimenzije proizlaze četiri roditeljska odgojna stila: autoritaran, autoritativan, permisivan i indiferentan.

4.1. Autoritarni roditeljski odgojni stil

„Autoritaran stil odgoja očituje se u zahtjevnom i restriktivnom ponašanju roditelja koji visoko vrjednuju disciplinu i konformiranje njihovim vrednotama, a ne pokazuju mnogo ljubavi i topline.“ (Raboteg-Šarić i sur., 2002: 239) „Kod autoritarnog stila roditeljstva prevladava nadzor nad pokazivanjem (ili osjećanjem) topline, te je takav stil pogodan za razvoj osobina kao što su agresivnost, ćudljivost, niska razina tolerancije na frustraciju. Kod autoritarnosti zapravo možemo govoriti o postojanju dvaju monologa – monologa djeteta i monologa roditelja koji se međusobno ne susreću.“ (Pernar, 2010: 259) Autoritarni roditelji pokazuju jako malo topline a visoku razinu kontrole. Oni su strogi, disciplinirajući i koriste kazne u odgoju. Često koriste fraze poput: *napravi tako jer sam ja tako rekao/rekla*. Ne upuštaju se u rasprave s djecom jer je njihova odluka konačna. Djeca postaju buntovna i agresivna ili submisivna i ovisna. (Kopko, 2007) „Osjećaji koji kod takve djece dominiraju su strah, nepovjerenje, neiskrenost, lažno poštovanje, a oblikuje ih roditeljski način u kojem ima puno cinizma, grubosti, vrijeđanja.“ (Pernar, 2010: 259) U autoritarnom odgoju nema fleksibilnosti a djeci su nametnuta pravila koja trebaju poštovati iako ih ne razumiju. Ističu se odnos nadređenosti kod roditelja i odnos podređenosti kod djeteta.

4.2. Permisivni roditeljski odgojni stil

„Permisivan roditeljski stil opisuje se kao nerestriktivan, topao i prihvaćajući, ali u njemu roditelji ne postavljaju djeci gotovo nikakve granice u odgoju.“ (Raboteg-Šarić i sur., 2002: 239) Postoje „(...) popustljivi roditelji koji su topli prema svojoj djeci i senzitivni na njihove potrebe, ali postavljaju malo zahtjeva, slabiju strukturu u odnosu i manje su predvidivi.“ (Pernar, 2010: 259) Permisivni roditelji su topli i nezahtjevni, popustljivi i pasivni u odgoju. Smatraju da mogu *kupiti* ljubav djeteta zadovoljavanjem njegovih želja. Ne vole reći *ne* ili se protiviti djetetu. Često koriste fraze poput: *ne moraš ako ne želiš*. Djeca u permisivnom odgoju često donose odluke bez roditelja, ne poštuju pravila jer ih u odgoju nema i naučena su da nema kazne. Djeca imaju problema sa samokontrolom, egocentričnošću i sklapanju kvalitetnih socijalnih odnosa. (Kopko, 2007) Permisivni stil promiče pasivnost i nezainteresiranost u odgoju u kojemu roditelji po cijenu ljubavi dopuštaju sve bez obzira na sigurnost i razvoj djeteta.

4.3. Autoritativni roditeljski odgojni stil

„Autoritativan stil odgoja predstavlja kombinaciju između prva dva ekstrema i uključuje ponašanje roditelja koje je restriktivno i odgovorno, ali uz mnogo topline i razumijevanja.“ (Raboteg-Šarić i sur., 2002: 239) „Takav roditeljski autoritet je demokratičan, on podrazumijeva i sposobnost i vještinu komunikacije s djetetom, poticanje djeteta, vođenje računa o raspoloženju djeteta, neinzistiranje na pravu odrasloga, tj. pravu jačega kojem se dijete mora prilagođavati.“ (Pernar, 2010: 259) Autoritativni roditelji su topli ali restriktivni. Potiču djecu da budu samostalna i odgovorna u svojim akcijama. Kod autoritativnog odgoja nema 'zato što sam ja tako rekao/rekla' nego se odgoj svodi na raspravi i objašnjenju. Roditelji slušaju što dijete misli te uče *pregovarati* i boriti se za sebe. Djeca postaju kompetentna u socijalnim vještinama, odgovorna i autonomna. (Kopko, 2007) „To je stil koji na najbolji način postavlja granice koje su u odgoju važne i djeca ih bez sumnje trebaju i traže. Takvi će roditelji potencirati razvoj djetetovih osobina poput znatiželje, samouvjerenosti, nezavisnosti i dobrog akademskog uspjeha.“ (Pernar, 2010: 258-259) U demokratskom odgojnom stilu roditelji postavljaju granice i detaljno objašnjavaju pravila koje djeca trebaju slijediti. Dijete koje razumije pravilo, razlog postavljanja tog pravila i posljedicu lakše će prihvatiti i slijediti pravilo od djeteta kojem nije jasno zbog čega to pravilo postoji.

4.4. Indiferentni ili zanemarujući roditeljski odgojni stil

„Indiferentni roditelji postavljaju malo ograničenja, ali pružaju i malo pažnje, zanimanja i emocionalne podrške.“ (Raboteg-Šarić i sur., 2002: 239) Neuključeni roditelji nisu topli i nemaju zahtjeve, *selfcentrični* su i ne postavljaju granice. Često imaju jako lošu interakciju s djecom i ponekad su indiferentni do granice zanemarivanja. Zanemaruju djetetove potrebe, želje, iskustva. Koriste fraze poput: *idi gdje želiš, ne zanima me*. Umorni su i općenito nezadovoljni. Djeca se ponašaju slično kao kod permisivnog odgoja a mogu i pokazivati impulzivno ponašanje i probleme sa samokontrolom. (Kopko, 2007) Najnezdraviji odgojni stil možemo vidjeti kod ravnodušnih roditelja koji pokazuju vrlo malo pozornosti i emocionalne podrške i postavljaju nedovoljno ograničenja. (Pernar, 2010) Zanemarujući odgoj ne prati i ne podržava nikakav odgoj jer je roditeljima svejedno.

Prema Juulu, tradicionalna obitelj je vrlo rijetko imala pozitivan utjecaj na dobrobit i razvoj pojedinca u prošlosti. Često su djelovale uspješno, ali patologija koju su prouzročile vrebala je ispod površine. (Juul, 2011) U novije vrijeme sve se više proučava kako odgojni stil utječe na dijete i dječje ponašanje.

„Razmišljajući o roditeljstvu svi će se složiti da je roditeljski autoritet nužno potreban.“ (Pernar, 2010) No, intenzitet i inačice autoriteta su različite u različitim odgojnim stilovima i u različitim obiteljima.

5. HELIKOPTERSKO RODITELJSTVO

Hiperroditeljstvo je kompulzivni poriv za usavršavanjem svoje djece a rašireno je među mladim i ambicioznim roditeljima. (Strnad-Jerbić, 2011) „Helikoptersko roditeljstvo – jer mama i tata uvijek lebde iznad djeteta. Hiperroditeljstvo. Skandinavci često zbijaju šale na račun *curling* roditelja koji mahnito čiste led pred svojom djecom. *Prosvjetiteljske* majke posvećuju svaku sekundu svog budnog stanja usmjeravanju vlastite djece u japanski školski sustav.“ (Honoré, 2009: 13) „Karakteristike: opsjednutost djetetom, pretjerano nastojanje da se dijete zaštiti od svih teškoća ili pogrešaka, ništa nije dovoljno dobro za njihovo dijete – kritizerstvo, opsesija školskim postignućima djeteta, nezadovoljstvo roditelja objektivnom i pozitivnom opisnom ocjenom školskih postignuća, uglavnom neizainteresiranost za ponašanje djeteta već samo za ocjene, imaju svoju čvrstu ideju kako treba izgledati djetinjstvo njihova djeteta, ne tiču ih se druga djeca (bezosjećajnost i okrutnost)“ (Strnad-Jerbić, 2011: 4)

„U dvadesetom stoljeću došlo je do uspona *slobodno uzgojenog* djeteta. Sada ulazimo u doba *upravljanog* djeteta.“ (Honoré, 2009: 13) Djetetu je ograničena igra i slobodno vrijeme te se inzistira na slobodnim aktivnostima poput učenja stranog jezika, umjetnosti, glazbenog. Dijete se prerano isključuje iz djetinjstva nametanjem edukacijskih sadržaja zbog prevelikih očekivanja roditelja. Gubi se privrženost između roditelja i djeteta koja je ključna za odgoj i kvalitetan odnos. Djeca postaju nervozna, nezadovoljna, depresivna i anksiozna jer *moraju* zadovoljiti roditeljska očekivanja. „Od odabira odjeće koju će dijete nositi, iako je dijete već dovoljno staro da si bira odjeću samo, pa sve do rješavanja čak i najmanjih konflikata djeteta sa svojim vršnjacima, helikopter roditelji uskraćuju svojoj djeci priliku da sami rješavaju svoje probleme i da na taj način razvijaju vještine koje su im prijeko potrebne za život. Njihova namjera je gotovo uvijek dobra, no često je vođena njihovim vlastitim strahovima i može voditi u probleme mnogo veće od onih koje pokušavaju spriječiti.“ (Šanko, 2016: 1) Za dijete predškolske dobi od važnosti je da nauči razmišljati, pronalaziti rješenja i riješiti problem. Ukoliko roditelj rješava probleme djeteta predškolske dobi, dijete nikada neće naučiti vještine koje su mu za to potrebne. Svaki neuspjeh će djelovati frustrirajuće te postaje ovisno o roditelju.

„Zaključak je, čini se, kako je preopterećivanje male djece često beskorisno a može imati i negativan učinak. Vještine naučene na silu često se moraju kasnije ponovno učiti.“ (Honoré, 2009: 44) Životne vještine uče se ponavljanjem, testiranjem i pronalaženjem individualnog

pristupa. Dijete treba priliku za neuspjeh – treba vidjeti da ne ide sve bez teškoća. Dijete uči iz iskustva i svjesno stječe vještine koje ga motiviraju i zadovoljavaju.

„Rane godine su važne, ali to ne pretpostavlja trku. Provodite manje vremena nastojeći ubrzati bebin razvoj, a više vremena upoznavajući je. Vjerujte svojim instinktima umjesto da oponašate sve što rade alfa-majke s dječjeg igrališta.“ (Honoré, 2009: 45) „Osnažiti svoju djecu vještinama o osobnoj njezi, organizaciji i organizaciji svog vremena neće samo podignuti njihovo samopouzdanje (...)“ (Šanko, 2016: 1)

Igra može ometati dječju kreativnost i razvoj ukoliko je uskraćena djetetu. Odraslima igra može izgledati kao zabušavanje ili kao trošenje vremena u kojem bi djeca trebala učiti. „Jer igra je mnogo više od onoga što se događa kad prestajemo s radom. U svom najčišćem obliku to je temeljni način razumijevanja samog sebe. Prava je igra spontana, neizvjesna – ne znate kamo će vas odvesti. Ne radi se o dobitku ili gubitku niti o postizanju nekog cilja ili stupnja.“ (Honoré, 2009: 48) Kroz igru dijete uči o svijetu koji ga okružuje, o pravilima i o tome kako se treba ponašati u određenim situacijama. Igra je sama sebi svrhom jer potiče dijete na izražavanje emocija, na imitaciju i modeliranje, empatiju, zadovoljstvo, sreću, unutrašnji mir.

„Naučite biti više suptilni dok nadzirete dijete. Umjesto da trčite za djetetom po igralištu, sjednite na klupicu i promatrajte ga. Kada slažete puzzle, sjednite s njim i dajte mu vremena i prostora da sam smisli rješenje umjesto da mu vi nudite već gotova rješenja. Umjesto da “visite iznad svog djeteta”, dajte mu prostora i promatrajte izdaleka.“ (Šanko, 2016: 1)

„U granicama je naše moći da mijenjamo, da popustimo. Kako početi? Prvi je korak prihvatiti da djeca imaju raspon sposobnosti i interesa – i da ima mnogo puteva do odrasle dobi. Život ne prestaje ako se ne upišeš na Harvard ili Oxford. (...) Po prirodi stvari, samo nekolicina djece postane zaista izuzetna na svom području. Ako želimo urediti djetinjstvo na način koji bi bio dobar i za djecu i za odrasle, tada prvo moramo naučiti tolerirati raznolikost, sumnju, ponegdje oštre rubove, čak sukobe. Moramo cijeniti djecu zbog onog tko jesu umjesto onog što bismo mi željeli da budu.“ (Honoré, 2009: 112-213) Djetetu treba slobodno vrijeme za igru, za vršnjake i za odmor. Ono samo može donijeti odluke, sugerirati aktivnosti, započinjati igru, organizirati vrijeme i biti odgovorno.

„To znači dati djeci ustroj i vodstvo zajedno s nešto od one slobode koju bi našli u Nigdjezemskoj. To također znači planirati budućnost a da se ne izgubi čarolija sadašnjosti.“ (Honoré, 2009: 215)

6. POVEZUJUĆE RODITELJSTVO

Povezujuće roditeljstvo je način odgoja djece kroz razvijanje zajedničkih vještina, uvažavanja i razvijanje povjerenja. „Povezujuće roditeljstvo prije svega znači otvoriti srce i um za individualne djetetove potrebe i pustiti da vam poznavanje vlastita djeteta bude vodič u donošenju odluka o tome što je u određenom trenutku najbolje za vas oboje. Najsažetije rečeno, povezujuće roditeljstvo znači naučiti čitati znakove koje vam vaše dijete šalje i pravilno na njih odgovarati.“ (Sears, 2008: 13) Stil povezujućeg roditeljstva trebalo bi početi koristiti i osvještivati već od djetetova rođenja. Alate koji pružaju početak izgradnje povezujućeg odnosa možemo vidjeti na slici 2.

Slika 2. Alati povezujućeg roditeljstva (Sears, 2008: 12)

Rezultati korištenja sedam alata povezujućeg roditeljstva su: naobraženost, brižnost, prilagodljivost, komunikativnost, spretnost, suosjećajnost, izvrsnost, pouzdanost, osjećajnost, povezanost, prizemljenost, promišljenost, samouvjerenost, nježnost i znatiželja. (Sears, 2008) Povezujuće roditeljstvo se razvija kroz učvršćivanje međusobnog povjerenja, empatije i afekcije kako bi se stvorila sigurna, smirujuća i trajna veza između majke i djeteta. Pristup zahtijeva dosljednost, ljubav i responsivnost. (Hotelling, 2004) Kada se između roditelja i djeteta izgradi povezujući odnos tada roditelj postaje najveći stručnjak u poznavanju svoga djeteta.

„Povezanost je osobita spona između roditelja i djeteta, osjećaj koji vas poput magneta privlači vašoj bebi. (...) Ona je više poput tkanine koja je nastajala tijekom vremena, a satkana je od brojnih interakcija između majke i djeteta.“ (Sears, 2008: 22)

6.1. Alati povezujućeg roditeljstva

Primarni alat povezujućeg roditeljstva je zbližavanje pri rođenju. To je osjetljivo razdoblje u kojem se novorođenče povezuje s majkom kroz majčinu njegu. (Sears, 2008)

Drugi alat je dojenje. Dojenje je jednostavan način da se upozna dijete, njegove potrebe, hranjenje i od velike važnosti je fizički kontakt (Hotelling, 2004) koji izgrađuje odnos povjerenja te čini bebu i majku smirenijima.

Nošenje djeteta pospješuje djetetovo učenje o okolini (Sears, 2008) a kroz fizički kontakt se učvršćuje povjerenje.

Zajedničko spavanje može pomoći povezivanju djece i roditelja te olakšava brigu roditelja za djecu tijekom noći. Za djecu, spavanje u blizini roditelja smanjuje tjeskobu i strah. (Sears, 2008)

Vjerovanje djetetovu plaču je bitan alat jer kroz plač djeca komuniciraju s roditeljima; daju im znak da im nešto treba. (Sears, 2008) Emocionalna responsivnost snažno utječe na povezivanje sa djetetom. Roditelj bi trebao reagirati prije nego beba zaplače što pruža poruku djetetu da roditelj brine. (Hotelling, 2004)

Ravnoteža i granice predstavljaju veliki problem roditeljima jer je potrebno naći ravnotežu kada je primjereno reći *da*, a kada je primjereno reći *ne*. (Sears, 2008)

Oprez sa zagovornicima discipliniranja je važan alat povezujućeg roditeljstva. Često su *savjeti* temeljeni na pogrešnim pretpostavkama da djeca manipuliraju svojim plačem. Ukoliko roditelji poslušaju savjete može doći do suprotnog efekta čineći i roditelje i djecu gubitnicima. Dolazi do prekida povjerenja i povezivanja. (Sears, 2008) Stoga je bitno ostati dosljedan, pratiti i *čitati* dijete, reagirati sukladno sa djetetovim potrebama izbjegavajući prekid povezanosti i povjerenja. (Hotelling, 2004)

7. ODGOJ DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI

„Obitelj je mjesto gdje djeca najprije, i u najvećoj mjeri, uče ono što nazivamo društvenim vještinama, a to je puno više od pranja posuđa i pospremanja. Tu uče o vlastitim granicama i o granicama drugih ljudi i koliko ih je važno poštovati.“ (Juul, 2008: 114-115) Tu se uči o zajednici, o odnosima među ljudima, empatiji, pomaganju, suradnji, ponašanju i kulturi.

„U prve dvije godine života dobro roditeljstvo usmjereno je na zdrav socioemocionalni razvoj djeteta i razvoj kognitivno-motivacijske kompetencije. Ti se odgojni ciljevi postižu pažljivo, toplom, poticajnom, reaktivnom i neograničavajućom brigom za dijete.“ (Čudina-Obradović, 2003: 58) Kod djeteta treba razviti osjećaj sigurnosti i povjerenja, osjećaj da roditelj razumije djetetove potrebe i ispravno reagira na njegov plač i znakove uspostavljanja komunikacije.

„Tijekom predškolskog razdoblja (3-6 godina) dobro roditeljstvo usmjereno je na razvijanje djetetovih socijalnih vještina, tj. izražavanje prijateljstva i kooperativnosti, kao i sposobnosti da bude snalažljivo u okolini i motivirano za postizanje rezultata. To se postiže velikim stupnjem potpore i nadzora.“ (Čudina-Obradović, 2003: 58) Roditelji trebaju dosljedno postavljati čvrste i jasne granice uz toplinu i ljubav koju daju djetetu.

Za uspješan odgoj potreban je autoritet roditelja koji se temelji na poštovanju, ljubavi i povjerenju. Autoritet se gradi dugo, strpljivo i pažljivo. Autoritet se gradi kombiniranjem prihvaćanja i razumijevanja, postavljanjem pravila, kontroliranjem zahtjeva, građenjem osjećaja povjerenja i sigurnosti. Zadaća roditelja je odgovorna i zahtjevna – oblikovati dječje ponašanje prema zahtjevima društva uzimajući u obzir dječje osobine i vlastito pedagoško znanje. (Ljubetić, 2007) „Ako dječje želje roditeljima postanu zvijezda vodilja, djeca na kraju često ne dobiju ono što im je potrebno. I ne dobivaju ono što im je najpotrebnije, a to je roditeljsko vodstvo.“ (Juul, 2008: 120) Dječje želje i potrebe se razlikuju. Djeca mogu znati što žele ili ne žele no roditelj je voditelj koji zna što je djetetu biološki potrebno. Pri odgoju djeteta predškolske dobi roditelji trebaju dogovoriti pravila, osnovne vrijednosti i ciljeve odgoja, biti dosljedni u odgoju, pridržavati se pravila i poticati dijete da ih poštuje.

Pri odgoju djeteta i funkcioniranje obitelji, bitni su i odnosi partnera u braku a ne samo odnosi između roditelja i djece. „Primjerice, ako je roditeljski bračni odnos topao i brižan, onda majka i otac više hvale i potiču svoju djecu, a manje ih grde, prigovaraju im i zapovijedaju. No, kada je bračni odnos napet i neprijateljski, roditelji često kritiziraju i kažnjavaju svoju djecu.“ (Ljubetić, 2007: 25) Razumijevanje se temelji na kvalitetnim odnosima svih njenih

članova. „Obitelj najbolje napreduje kada postane prostor u kojem, umjesto poučavanja, jedni od drugih učimo.“ (Juul, 2008: 151) „U harmoničnoj i sretnoj obitelji u kojoj roditelji njeguju i međusobne i odnose s djecom, u kojoj vlada ozračje prihvaćanja, povjerenja, uvažavanja i tolerancije, gdje je komunikacija jasna i dvosmjerna, a konflikti se rješavaju pregovaranjem, roditelji, obnašajući kompetentno svoju pedagošku funkciju, stvaraju uvjete za zdrav i cjelovit razvoj djeteta.“ (Ljubetić, 2007: 29)

7.1. Socijalizacija i socijalna inteligencija

„Socijalizaciju tumačimo kao proces u toku kojeg individua – interakcijom sa svojom socijalnom sredinom usvaja znanja, vještine, navike, stavove i vrijednote koje su mu potrebne za uspješno funkcioniranje u sredini u kojoj živi.“ (Mlinarević i Tomas, 2010: 143-144) „Procesom socijalizacije dijete uči ponašati se u vršnjačkoj skupini, uči poštovati pravila, nositi se s porazom i pobjedom. U vršnjačkoj skupini dijete zadovoljava potrebu za intimnošću, formira sliku o sebi, stječe socijalne vještine, uči pomagati, dijeliti i surađivati.“ (Klarin, 2006: 55) „Socijalna kompetencija uključuje empatiju, komunikacijske vještine, toleranciju, kooperativnost i uzajamnu pomoć, odgovornost prema sebi i drugima, ustrajnost u obavljanju zadataka, odgodu zadovoljstva, kontroliranje nasilnih ponašanja, iskazivanje osjećaja vrijednosti, jedinstvenost i pozitivnu sliku o sebi.“ (Mlinarević i Tomas, 2010: 144)

Zadaci procesa socijalizacije djeteta predškolske dobi su sljedeći:

„- Faza dojenčeta (od rođenja do 1.-2. godine života): svjesnost o razlici živog i neživog, onog što je obiteljsko od onog što nije obiteljsko, razvoj osnovnih oblika interakcije.

- Faza ranog djetinjstva (2.-3. godine do 5.-7. godine): razvoj sposobnosti interakcije s vršnjacima, prihvaćanje činjenice da je član zajednice.

- Faza kasnog djetinjstva (5.-7. godine do puberteta): svjesnost o različitosti svijeta odraslih i dječjeg svijeta, uspostavljanje grupnih odnosa i osjećaja grupnog pripadanja.“ (Klarin, 2006: 39)

U početku dijete treba stalnu brigu, vođenje, zaštitu i potrebu za učenjem a kasnije se briga pretvara u potporu i usmjeravanje.

Model socijalne inteligencije po Golemanu možemo vidjeti na slici 3.

EMOCIONALNA INTELIGENCIJA	SOCIJALNA INTELIGENCIJA
Svijest o sebi	Socijalna svijest Primarna empatija Empatijska točnost Slušanje Socijalna kognicija
Upravljanje sobom	Socijalne vještine (ili upravljanje odnosima) Sinkronija Samo-predstavljanje Utjecaj Brižnost

Slika 3. Model socijalne i emocionalne inteligencije (Goleman, 2008: 360)

Socijalna inteligencija važna je kategorija inteligencije odnosno vještina koje nam pomažu u socijalnim odnosima. U izgradnji socijalne inteligencije važni su roditelji, odgojitelji i vršnjaci. „Odgojitelj je i model za pozitivan socioemocionalni razvoj djeteta kroz obojenost odnosa s vršnjacima. Međuodnos svih u procesu, uz vježbanje komunikacijskih vještina, dovodi do lakšeg zadovoljavanja potreba svih, a tada i do kvalitetnijeg života i ugodnijeg ozračja.“ (Mlinarević, 2000: 98) „Stoga odgojitelj treba stvarati svakodnevne situacije i prilike za takva iskustva. Nesuradničko i neprihvatljivo ponašanje djeteta može biti izraz emocionalnog stresa kojemu je izvor izvan vrtića.“ (Mlinarević i Tomas, 2010: 146)

„Socijalna svijest odnosi se na spektar raspona od trenutačnog osjećanja nečijeg unutarnjeg stanja do shvaćanja njihovih osjećaja i misli, do potpunog razumijevanja složenih socijalnih situacija. Uključuje:

- primarnu empatiju: suosjećaj s drugima, osjećanje neverbalnih emocionalnih signala
- ugođenost: slušanje s potpunom prijemljivošću; ugađanje na frekvenciju druge osobe
- empatijsku točnost: razumijevanje misli, osjećaja i namjera druge osobe
- socijalnu kogniciju: znanje kako funkcionira socijalni svijet“ (Klarin, 2006: 99)

Socijalnu svijest djetete može stjecati kroz igru jer kroz igru djetete uči kako komunicirati sa vršnjacima, unaprjeđuje socijalno ponašanje, stvara i jača prijateljstva, „(...) jača empatiju, uređuje odnose, poštivajući dogovorena pravila i granice.“ (Mlinarević, 2000: 99)

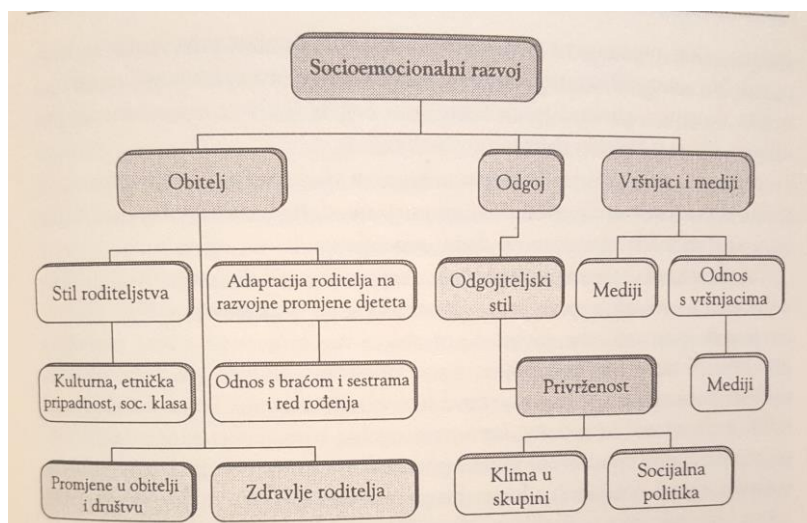
„Spektar socijalne vještine uključuje:

- sinkroniju: glatku interakciju na verbalnoj razini
- samopredstavljanje: učinkovito predstavljanje sebe.
- utjecaj: oblikovanje ishoda socijalne interakcije.
- brižnost: brigu o potrebama drugih i postupanje u skladu s tim.“ (Klarin, 2006: 99)

„Preduvjet za to, zasigurno je iskrena, otvorena i dvosmjerna komunikacija svih sudionika u odgojno-obrazovnom procesu.“ (Mlinarević, 2000: 99)

U ranom i predškolskom razdoblju djetete o socijalnim odnosima uči od obitelji. O razvoju socijalnih odnosa ovise kvaliteta djetetove privrženosti roditeljima, temperament djeteta i roditelja i obiteljski procesi (socijalizacija i sustav obitelji). (Klarin, 2006) „Socijalna interakcija između odraslih i djece, i djece međusobno konstruktivni je činitelj djetetova razvoja, a u tom procesu interakcije odvija se razvoj te se interakcijom formiraju složene emocije u kojima djetete svladava različite socijalne vještine.“ (Mlinarević i Tomas, 2010: 146) Privrženost djeteta i roditelja stječe se najintenzivnije do 7. mjeseca djetetova života. Važno je uspostaviti kvalitetnu i responsivnu privrženost te steći osjećaj povjerenja i sigurnosti kod djeteta. Kvaliteta socijalnih odnosa u obitelji ovisi o svim sudionicima uključujući i odnose roditelja. „Složenost djetetova ponašanja, temperament koji sve više dolazi do izražaja, složenost, intenzitet, promjenjivost dječjih emocija, različite socijalne interakcije, konflikti s braćom, sestrama i vršnjacima zahtijevaju adaptaciju roditelja.“ (Klarin, 2006: 107) Djeca su u ovom razdoblju egocentrična i često mogu ukazati na probleme shvaćanja i nedostatak empatije. Roditeljski odgojni stilovi dolaze do izražaja i iz tog razloga je bitno pristupiti svakom djetetu individualno.

U predškolskom razdoblju važna je vršnjačka interakcija i socijalizacija koja se najčešće stječe i unaprjeđuje kroz igru. „Igra je jedan od fenomena dječje prirode i razvoja i važan čimbenik socijalne kompetencije. (...) Drugi primjer nije samo socijalne prirode, nego uključivanje i zamišljanje u igri.“ (Mlinarević i Tomas, 2010: 147) Socijalni aspekti igre podrazumijevaju podjelu uloga, određivanje radnje, rješavanje sukoba i konverzaciju. Za djetetov socioemocionalni razvoj bitan je niz čimbenika koje možemo vidjeti na slici 4.

Slika 4. Utjecaj različitih čimbenika na socioemocionalni razvoj (Klarin, 2006: 109)

„Odgoj i obrazovanje predškolske djece uključuje mu interakciju s mnogobrojnim sudionicima i poticanje učenja i razvoja djece kroz oblikovanje fleksibilne organizacije, poticajnog okružja, otvorenog kurikulumu i djelotvornih postupaka u kvalitetnoj interakciji. Socijalnom interakcijom orijentiranom na osobnost djeteta, svi imaju mogućnost samoizražavanja, razumijevanja i samoostvarivanja.“ (Mlinarević, 2000: 100)

„Programi za socijalno i emocionalno učenje kod djece izgrađuju vještine prepoznavanja i upravljanja vlastitim emocijama, uspostavljanja pozitivnih ciljeva, donošenja odgovornih odluka, efikasnog nošenja s interpersonalnim odnosima, a ujedno utječu na akademski razvoj. (Munjas Samarin i Takšić, 2009: 357) Programi za pozitivan razvoj mladih usmjereni su na uspostavljanje bliskih odnosa, poticanje otpornosti, poticanje kompetencija, poticanje jasnog identiteta, samoefikasnosti i prosocijalnih normi. (Munjas Samarin i Takšić, 2009) „Danas, više nego ikad prije, dijete treba pripremati za svijet prepun znanja i informacija, tj. za cjeloživotno učenje, jer ako ono ne razvije pozitivan odnos prema učenju zbog loših postupaka odraslih, neće znati neovisno istraživati, stvarati ili rješavati kompleksne životne probleme koji postaju sve složeniji.“ (Jurčević-Lozančić, 2011: 275)

7.2. Utjecaj medija na odgoj djece predškolske dobi

Razvojem moderne tehnologije, djeca su izložena mnoštvu medijskih sadržaja (računalne igrice, animacije, video sadržaji, crtani filmovi, emisije, glazba, priče, internet). Promjene koje su se dogodile u posljednjih nekoliko desetljeća potiču djecu na korištenje medijskih sadržaja kao sredstava zabave i učenja a reducira se dječja igra i provođenje vremena u parkovima i na igralištima. Televizija je sveprisutni masovni medij. „Najosjetljivija skupina društva – djeca – gledajući televiziju mogu biti izložena pozitivnim, takozvanim prosocijalnim sadržajima, ali i onima koji mogu biti štetni za njihov razvoj, kao što su nasilje ili *isprazni* sadržaji.“ (Blažević, 2012: 480) „Ali knjige, pjesme i drugi jednostavni i kreativni oblici medijskih sadržaja primjereni njihovoj razvojnoj fazi mogli bi poticati cjelovit razvoj djeteta te istovremeno odraslima biti uzor savjesnog skrbništva.“ (Kolucki i Lemish, 2013: 17) Danas postoji mnoštvo kvalitetnih i edukativnih sadržaja (slikovnica, emisija, crtanih filmova i animacija) koje nude djeci proces *učenja kroz igru* te ujedno potiču razvoj djetetovih sposobnosti – čitanje, pisanje, računanje i komunikaciju.

Kolucki i Lemish u priručniku *Kako komunicirati s djecom* navode glavne razvojne osobine djece rane dobi (od rođenja do šeste godine):

„• koristiti jednostavan jezik pun razumijevanja

- ponuditi primjere istraživačkog duha i želje za učenjem
- ponuditi primjere sigurnog istraživanja, radoznalosti i sigurnosti u novostečenim vještinama
- prilagoditi se djetetovu povećanom zadržavanju pozornosti
- održavati razigranost i prikazivati kako se može učiti kroz igru
- koristiti mnogo ponavljanja, ritmova i pjevanja
- održavati raznoliki ali ne prebrzi tempo
- koristiti svakodnevna iskustva – priče o drugoj djeci, obiteljima, životinjama i uobičajenim, svakodnevnim događajima i navikama
- koristiti igre zamišljanja, maštovite igre i igranje različitim materijalima
- uvesti i naglašavati svakodnevne zdrave higijenske navike

- predstaviti im djecu koja su im slična te djecu koja se od njih razlikuju, potaknuti da se igraju i rade zajedno kao ravnopravne osobe
- predstaviti brižne i odane odrasle osobe te sigurne odnose
- poticati aktivnosti: pjevanje, pljeskanje, ples, pokret
- uključiti interakcije s pitanjima i odgovorima, poticati razgovor
- predstaviti napredan i nestereotipan govor o rodovima te takav prikaz djece i odraslih
- pokazati jednostavne primjere djece koja uz pomoć odanih roditelja iskazuju širok raspon emocija, ovladavaju svojim strahovima i na zdrav način se nose s teškim pitanjima
- uključiti primjere samopouzdanе i otporne djece koja su poštena i koja se znaju zauzeti za sebe i za druge
- prikazati djecu kako čine jednostavne izbore i izražavaju svoja kreativna mišljenja“ (Kolucki i Lemish, 2013: 19)

Pri izboru medijskih sadržaja, treba voditi računa o intenzitetu, vrsti i učestalosti izloženosti sadržajima. Sadržaji koje djeci pružamo uvijek trebaju biti namijenjeni djeci i prikladni njihovoj dobi, trebaju uzimati u obzir razvoj i potrebe djece, biti pozitivni i naglašavati određene poželjne vrijednosti. Kvalitetni medijski sadržaji mogu podržavati i razvijati stečene vještine i kompetencije. Roditelji i odgojitelji mogu pozitivno utjecati na odgoj djece propitivanjem o viđenom te razgovorom kako bi naveli dijete na razmišljanje i pronalaženje rješenja. „Dijete je ponajprije aktivno biće i biće igre. Danas, u doba velikog utjecaja elektroničke tehnologije na djecu, važnost aktivne igre treba još više naglasiti, posebice ako se zna da mnoga djeca vrijeme provode pasivno ispred televizora ili drugih ekrana.“ (Jurčević-Lozančić, 2011: 276) U današnje vrijeme ima interaktivnih sadržaja poput dječjih emisija koje *pričaju djetetu* i potiču dijete na davanje odgovora koje odrasla osoba može provjeravati i poticati.

8. ZAKLJUČAK

Roditeljstvo je uistinu niz kompleksnih procesa i zadaća pri izgradnji malenog bića koje je tek došlo na svijet i treba naučiti niz vještina, sposobnosti i pravila. Roditeljstvo ne možemo klasificirati kao isključivo dobro ili isključivo loše. Svakom roditelju je u cilju da dijete bude uspješno, dobro, sretno, zadovoljno, pristojno, kulturno i važno. Odgojni stil ovisi o nizu čimbenika od kojih je najvažniji karakter djeteta. Kako bi došli do najboljeg odgoja potrebno je poznavati dijete, njegove potrebe i želje. Potrebno je balansirati između odgojnih stilova ovisno o dječjem karakteru, karakteru roditelja, okolini i prilikama. Svako dijete je različito pa trebamo individualno pristupati svakom djetetu. Dijete će pri odrastanju imitirati, modelirati i preslikati roditelja. Vještine i sposobnosti će naučiti bez direktnog poučavanja ukoliko nije sputavano u odgoju. Od rođenja, dijete uočava i stvara obrasce ponašanja, vježba socijalne interakcije, uči pravila i norme ponašanja, uči vještine komunikacije i razvija se u svim područjima. Za djetetov kvalitetan razvoj bitna je igra u kojoj uživa, stvara prijateljstva, jača empatiju, izražava emocije, usavršava interakciju, razvija maštu, vježba govor i uči poštovati pravila.

S obzirom na dimenzije roditeljeve topline i nadzora, razlikujemo četiri roditeljska odgojna stila: autoritativni, autoritarni, permisivni i zanemarujući. Autoritativni odgojni stil podrazumijeva visoki stupanj topline i visoki stupanj nadzora. Autoritaran odgojni stil podrazumijeva nizak stupanj topline i visok stupanj nadzora. Permisivni odgojni stil podržava visoki stupanj topline ali nizak stupanj nadzora. Zanemarujući odgojni stil podrazumijeva nizak stupanj topline i nizak stupanj nadzora.

U novije vrijeme često se spominju i helikoptersko roditeljstvo ili hiperroditeljstvo i povezujuće roditeljstvo. Mnogi autori zalažu se za povezujuće roditeljstvo koje balansira između pretjerane kontrole i indiferentnosti, stil u kojem se teži uspostaviti kvalitetan odnos sa djetetom u kojemu nema pobjednika ni gubitnika i svi su sretni.

9. LITERATURA

1. Benveniste, A. (1972). Obitelj kroz povijest. *Bogoslovska smotra, Vol. 42, No. 1*, 35-51.
2. Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (2003). Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti. *Revija za socijalnu politiku, Vol. 10, No. 1*, 45-68.
3. Goleman, D. (2008). *Socijalna inteligencija*. Zagreb: Mozaik knjiga.
4. Haralambos, M., Heald, R. (1989). *Uvod u sociologiju*. Zagreb: Globus.
5. Honoré, C. (2009). *Pod pritiskom: Spašavanje djece od kulture hiperroditeljstva*. Zagreb: Algoritam.
6. Hotelling, B. (2004). Styles of Parenting. *The Journal Perinatal education, Vol. 13, No. 1*, 42-44.
7. Jakšić, Ž., Kovačić, L. i suradnici (2000). *Socijalna medicina*. Zagreb: Medicinska naklada.
8. Jurčević-Lozančić, A. (2011). Teorijski pogledi na razvoj socijalne kompetencije predškolskog djeteta. *Pedagoški istraživanja, Vol. 8*, 271-281.
9. Juul, J. (2008). *Život u obitelji*. Zagreb: Pelago.
10. Juul, J. (2011). *Vaše kompetentno dijete*. Zagreb: Pelago.
11. Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
12. Kolucki, B., Lemish, D. (2013). *Kako komunicirati s djecom*. Zagreb: Fond Ujedinjenih naroda za djecu (UNICEF).
13. Kopko, K. (2007). *Parenting styles and adolescents*. Cornell University Cooperative Extension.
<http://www.human.cornell.edu/pam/outreach/parenting/parents/upload/Parenting-20Styles-20and-20Adolescents.pdf> (preuzeto, 10.7.2017.).
14. Ljubetić, M. (2006). *Obitelj u povijesnom i suvremenom kontekstu*.
https://www.ffst.unist.hr/images/50013806/Ljubetic_022006.pdf.
15. Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor.
16. Maleš, D. (2012). Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenim uvjetima. *Dijete, vrtić, obitelj. Br. 67*, 13-15.
17. Mlinarević, V. (2000). *Igra – Učenje u socijalnim interakcijama*. Ministarstvo prosvjete i sporta Zavod za unapređenje Školstva Osijek područne jedinice Osijek.
<https://bib.irb.hr/datoteka/506106.Igra.pdf> (preuzeto, 13.7.2017.).

18. Mlinarević, V., Tomas, S. (2010). Partnerstvo roditelja i odgojitelja – čimbenik razvoja socijalne kompetencije djeteta. *Magistra Iadertina*. Vol. 5, No. 1, 143-158.
19. Munjas Samarin, R., Takšić, V. (2009). Programi za poticanje emocionalne i socijalne kompetentnosti kod djece i adolescenata. *Suvremena psihologija*, Vol. 12, No. 2, 355-371.
20. Nenadić-Bilan, D. (2014). Roditelji i djeca u igri. *Školski vjesnik*. Vol. 63, No. 1-2, 107-117
21. Nimac, D. (2010). (Ne)mogućnosti tradicijske obitelji u suvremenom društvu. *Obnovljeni život*, Vol. 65, No. 1, 23-35.
22. Pernar, M. (2010). Roditeljstvo. *Medicina fluminensis*. Vol. 46, No. 3, 255-260.
23. Raboteg-Šarić, Z., Sakoman, S., Brajša-Žganec, A. (2002). Stilovi roditeljskoga odgoja, slobodno vrijeme i rizično ponašanje mladih. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, Vol. 11 No. 2-3 (58-59), 239-263.
24. Sears, W., Sears, M. (2008). *Povezujuće roditeljstvo*. Zagreb: Mozaik knjiga.
25. Strnad-Jerbić, S. (2012). *Hiperroditeljstvo – gdje smo? Kamo idemo?* 20. konferencija psihologa. www.os-tbrezovackog-zg.skole.hr/skola/djelatnici/silva_strnad-jerbic?dm_document_id=1040&dm_dnl=1 HIPERRODITELJSTVO Gdje smo? Kamo idemo? (preuzeto, 12.7.2017.).
26. Sunko, E. (2008). Utjecaj provedbe programa za roditelje na njihove stavove o odgoju. *Odgojne znanosti*, Vol. 10, No. 2, 383-401.
27. Šanko, R. (2016). *Pet savjeta kako da prestanete biti helikopter roditelj*. Moderno roditeljstvo. <http://modernoroditeljstvo.com/djeca/sto-su-helikopter-roditelji/> (preuzeto, 12.7.2017.).
28. Vukasović, A. (2010). Određenje i glavna obilježja odgoja. *Zov rodni ognjišta*, Vol. 2 (29).